

Puciłowski, Józef

"A Magyar Tudományos Akadémia állondó bizottsagai", Jánosné Fráter, Budapest 1974 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 21/1, 133-134

1976

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dą C_{14} , oraz powiązanie produkcji z procesami osadniczymi. Wymaga to skoncentrowania się na problemach osadniczych, gdyż obecne i przyszłe badania piecowisk świętokrzyskich mają już wartość głównie statystyczną. Niezbędne są również szeroko zakrojone badania, mające na celu opracowanie starożytnego hutnictwa na całym obszarze kultury przeworskiej. Znaczne dysproporcje, istniejące między stanem wiedzy o ośrodku świętokrzyskim a hutnictwem na pozostałych terenach Polski, uniemożliwiają bowiem obiektywne uchwycenie relacji między nimi. Badania takie dałyby podstawę do określenia uroku zbytu produkcji świętokrzyskiej, a dopiero jego znajomość upoważniałaby do sprecyzowania roli, jaką ośrodek świętokrzyski odgrywał u schyłku starożytności.

Krzysztof Gula

Jánosné Fráter: *A Magyar Tudományos Akadémia állandó bizottsagai*. Budapest 1974, 430 s. Stałe komitety Węgierskiej Akademii Nauk 1854—1949. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kiadványai.

Praca ukazała się w ramach wydawnictw Biblioteki Węgierskiej Akademii Nauk. Autorka mówi we wstępie: „O komitetach piszemy w następującym porządku: 1. Krótka resumpcja historyczna; 2. Członkowie komitetów; 3. Roczne zestawienie budżetu; (w niektórych latach — z braku danych — wykazujemy tylko przewidywane kwoty). 4. Wykaz publikacji (wydanych przez dany komitet — przyp. JP); 5. Wykaz źródeł drukowanych i rękopiśmienniczych dotyczących historii komitetów (s. 7). Ukazanych zostało 21 komitetów stałych w całym okresie ich istnienia, przy czym — rzecz jasna — nie wszystkie powstały na początku wymienionego w tytule okresu, lecz wykształciły się w miarę warunków i potrzeb środowiska naukowego oraz sytuacji kraju. W założonej w roku 1825 Akademii, dopiero ćwierć wieku później, — z uwagi na różnorodność trudności, wśród nich przede wszystkim na ucisk narodowy, a potem Wiosnę Ludów i jej następstwa — w 1854 roku doszło do utworzenia pierwszego stałego komitetu. Był to Komitet Nauk Historycznych (nb. któremu Autorka poświęciła najwięcej miejsca, bo przeszło 50 stron). Po nim sukcesywnie zaczęły powstawać inne komitety, których wykaz chronologiczny (s. 395—396) i alfabetyczny (s. 397—398) stanowi istotną pomoc dla korzystającego z omawianej pracy.

Autorka w czterech rozdziałach przedstawiła poszczególne komitety, a mianowicie: „Komitety podległe Prezydium i Dyrekcji Węgierskiej Akademii Nauk”, „Komitety Wydziału I WAN Filologii i Sztuk Wyzwolonych”, „Komitety Wydziału II WAN Filozofii, Nauk Społecznych i Historii”, „Komitety Wydziału III WAN Nauk Matematycznych i Przyrodniczych”. Treść poświęcona kwestiom związanym z tymi komitetami zajmuje prawie 300 stron książki. Ponadto, co niewątpliwie jest cennym uzupełnieniem zagadnienia tytułowego, około 100 stron obejmuje rozdział pt. „Inne komitety WAN”, wśród których autorka zajęła się powstałymi z różnych okazji lub wyłonionymi bezpośrednio po II wojnie światowej.

Publikacja ma charakter źródłowy, autorka pisze bowiem, że celem książki jest „by źródłami służyła historykom do napisania dziejów półtora wieku liczącej Akademii” (s. 3). Każdy więc badacz zajmujący się całością lub fragmentem historii WAN będzie musiał zapoznać się z książką J. Fráter, która pozwoli mu ominąć żmudne poszukiwania archiwalne lub przynajmniej znacznie skrócić okres kwerendy.

Na szczególną uwagę zasługuje krótka historia poszczególnych komitetów zamieszczona na początku każdego podrozdziału zajmującego się danym komi-

tetem. Zawarte są tam nie tylko suche fakty stanowiące bezcenne informacje. Autorka pokusiła się o analizę przyczyn opisywanych przez siebie zjawisk. Przykładem może służyć Komitet Budżetów, Budownictwa i Prawa, w którym prerogatywy jego sekretarza generalnego do tego stopnia się zwiększyły, że właściwie komitet niewiele miał do powiedzenia w istotnych kwestiach ważnych dla całego mechanizmu działania Akademii, wynikających z jego nazwy. Fráter podkreśla, że przerost władzy sekretarza generalnego tego komitetu doprowadzał często do ingerencji nawet w zakup książek dla Biblioteki Akademii, mimo że istniał osobny Komitet Biblioteczny (s. 65). Inny przykład, to zwrócenie uwagi na prace Komitetu Nauk Historycznych, który w drugiej połowie XIX wieku dużo uwagi poświęcał skopiowaniu źródeł dotyczących dziejów Węgier w archiwach i bibliotekach zagranicznych. Kopie znajdują się w Bibliotece Akademii. „W zbiorach tych nasi historycy i historycy krajów sąsiednich z pożytkiem mogą szperać” (s. 181). Każde wprowadzenie historyczne napisane zostało językiem żywym i może zachęcić do korzystania z publikacji także osoby spoza grona profesjonalistów. Sposób przedstawienia historii poszczególnych komitetów, to praca niewątpliwie ułatwiająca dalsze badania naukowców. Przeciera ona szlaki zmundnych poszukiwań, dokonuje trafnej analizy źródeł, kreśli ogólne ramy działania komitetów. Wydaje się zatem być zbyt skromnym twierdzenie Autorki cytowane powyżej, iż dzieło jej ma być tylko pomocą do napisania dziejów WAN. W gruncie rzeczy zasadniczą część tej historii ona sama ukazała w swej publikacji.

Choć praca wyposażona została w spisy chronologiczny i alfabetyczny poszczególnych komitetów, poprzedzona wstępem nie tylko węgierskim, ale i angielskim, zaopatrzona w spis treści w tymże języku oraz indeks nazwisk — budzi się zasadnicza wątpliwość odnośnie sposobu wydania tego typu publikacji. Wydaje się bowiem, że lepiej spełniałaby ona swoją rolę, gdyby część opisowo-historyczną — uzupełniały streszczenia, i to nie tylko w jednym, lecz kilku językach. Należy przypuszczać, że wręcz idealne byłoby opublikowanie tej pracy w językach światowych, co z uwagi na skondensowaną treść wstępów historycznych nie powinno nastęrczać większych trudności. Niestety, w obecnej postaci pożyteczna książka Jánosné Fráter może zaspokoić prawie wyłącznie krajowych użytkowników na Węgrzech.

Józef Puciłowski

A. Rahman: *Bibliography of Source Material on History of Science and Technology in Medieval India. An Introduction*. New Delhi 1975. Indian National Science Academy, 9 s. tablice 2.

National Commission for the Compilation of History of Sciences in India.

W nrze 3 z 1967 r. (s. 630—631) „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” prof. F. Tokarz odnotował wydanie przez S. N. Sena pierwszego tomu *Bibliografii sanskryckich prac astronomicznych i matematycznych*, obejmującego czas starożytny do X wieku naszej ery. Pracę tę kontynuuje Komisja Historii Nauki w Indii Indyjskiej Akademii Nauk pod kierownictwem prof. A. Rahmana i na przełomie lat 1975 i 1976 ukazać się ma tom poświęcony bibliografii indyjskiej nauki średniowiecznej.

O zawartości i znaczeniu tego wydawnictwa informuje przedmowa do niego, napisana przez prof. Rahmana i wydana w oddzielnej broszurze, pełniącej jednocześnie funkcje prospektu publikacji¹. Z zamieszczonych w tej broszurze tablic

¹ Indyjska Akademia Nauk nawiązuje w ten sposób jakby do świetnej tradycji napisanego przez Diderota *Prospektu do Wielkiej encyklopedii francuskiej*; por. J. Le Rond d'Alembert: *Wstęp do Encyklopedii*. Warszawa 1954 s. 108—131.